

Od Redakcji

Editor's Note

*Nie potrafię przewidywać,
ale potrafię kłaść podwaliny.
Bo przyszłość jest czymś, co się buduje¹.*

Słowa Antoine de Saint-Exupery oddają zamysł poniższego tomu. Nikt z nas naukowców, teoretyków, samorządowców i polityków nie potrafi przewidywać przyszłości, ale każdy może być „budowniczym”, jeśli nie całego systemu edukacji, to chociaż koncepcji i rozwiązań wdrażanych do tego systemu. Zmieniający się w szybkim tempie świat coraz bardziej wymusza dokonywanie zmian również w edukacji. Pojęcia, takie jak: globalizacja, wielokulturowość, integracja społeczna, coraz częściej wyznaczają nowe spojrzenie na problemy kształcenia tak w obrębie pojedynczych społeczeństw, jak i w kontekście całej ludzkości. Pojawiają się nowe wyzwania, dotąd niewystępujące lub – częściej! – dotąd niedostrzegane. Można zaryzykować stwierdzenie, że jeszcze kilkadziesiąt lat temu szkoły były w pewnym sensie placówkami homogenicznymi, w których praca opierała się na stosowaniu tych samych metod, treści w tym samym czasie dla wszystkich. W myśl tych założeń powstawały klasy i szkoły specjalne, klasy dla dzieci mniejszości, a także ośrodki wychowawcze lub socjoterapii, w których tworzone grupy uczniów, charakteryzujących się podobnym profilem psychospołecznym. W ostatnich latach jednak coraz bardziej powszechne stało się otwieranie i wychodzenie z kręgu izolacji różnych grup społecznych (bardzo często przy akcentowaniu swoistej odrębności danej grupy). Niewątpliwie to przenikanie się we wzajemnych relacjach jednostek o zróżnicowanych potrzebach i możliwościach musiało zaistnieć również w systemie edukacji.

W myśl obecnie obowiązującej polityki oświatowej dzieci i osoby z niepełnosprawnością nie tylko mogą, ale faktycznie uczestniczą we wszystkich formach kształcenia. Koncepcja humanistyczna, która jest jedną z podstawowych przesłanek

---

¹ A. de Saint-Exupery, *Twierdza*, Warszawskie Wydawnictwo Literackie, Warszawa 2009.

toczących się zmian w społeczeństwach obywatelskich, wskazuje na konieczność pełnego uczestnictwa opartego na zasadach partycypacji, inkluzji i niedyskryminacji każdego człowieka. Wciąż jednak nie ma spójnej wizji (a właściwie bardziej realizacji) wdrażania powyższych założeń chociażby w obszarze edukacji. I chociaż ze strony formalno-prawnej można mówić o dostatecznym zabezpieczeniu interesów wszystkich zainteresowanych to w praktyce wiele poszczególnych elementów nie jest wystarczająco rozwiniętych na rzecz efektywnego wspierania tych inicjatyw. Stąd dość często stawiane są pytania o sytuację ucznia z niepełnosprawnością, a szerzej ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w polskim systemie oświaty. Amadeusz Krause, już ponad dziesięć lat temu, wskazywał na zagrożenia związane z funkcjonowaniem człowieka niepełnosprawnego we współczesnym społeczeństwie i podkreślał konieczność systematycznego monitorowania ich sytuacji w celu wdrażania efektywnego systemu wsparcia².

Z punktu widzenia koncepcji i tytułu niniejszego tomu *Polityka oświatowa w kontekście specjalnych potrzeb edukacyjnych*, najistotniejszym momentem wsparcia i tworzenia szans dla prawidłowego wzrastania w odpowiedzialną, niewykluczającą dorosłość jest etap edukacji formalnej. To z jednej strony tylko kilkanaście lat życia człowieka, ale z drugiej strony to właśnie owe „podwaliny”, na których w przyszłości będzie on już samodzielnie budował ścieżki społeczno-zawodowe.

W Polsce od ponad dwóch dekad uczniowie z niepełnosprawnością mogą realizować kształcenie w każdym typie placówki edukacyjnej: specjalnej, ogólnodostępnej i integracyjnej. Jednak w przypadku zaburzeń globalnych, jakimi są dysfunkcja słuchu, wzroku czy intelektualna, zwłaszcza znacznego stopnia w szkołach ogólnodostępnych, nie zostały dla nich stworzone warunki uwzględniające sposoby ich komunikacji czy techniczne możliwości korzystania z propozycji programowej³. Analiza danych GUS⁴ wskazuje również, że w każdej z grup uczniów z niepełnosprawnością, niezależnie od rodzaju zaburzenia, im wyższy etap kształcenia tym mniejszy jest procentowy udział tych uczniów w kształceniu. W związku z tym cyklicznie pojawiają się pytania o jakość kształcenia uczniów z niepełnosprawnością na wcześniejszych etapach edukacji, jako potencjalnej przyczyny nieradzenia sobie z wymaganiami programowymi szkoły gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej oraz w kontekście szans kontynuowania edukacji na poziomie wyższym, gdy nie ma już możliwości wyboru pomiędzy formą ogólnodostępłą a specjalną. Te pytania od lat stanowią ważny problem badawczy.

² A. Krause, *Człowiek niepełnosprawny wobec przeobrażeń społecznych*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2004.

³ B. Jachimczak, *Spoleczno-edukacyjne uwarunkowania startu zawodowego młodych osób niepełnosprawnych. Studium empiryczne z regionu łódzkiego*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2011.

⁴ *Oświata i wychowanie w roku 2008*, Wydawnictwo GUS, Warszawa 2008.

Prowadzone działania na rzecz idei kształcenia niesegregacyjnego (integracyjnego lub – według współczesnych założeń – włączającego) w dalszym ciągu nie rozwiązują wszystkich problemów. W latach 2008–2009 został powołany przez ministra edukacji narodowej zespół do spraw specjalnych potrzeb edukacyjnych, którego celem było opracowanie koncepcji kształcenia specjalnego dla uczniów z niepełnosprawnością i innych, dla których polskie prawo oświatowe przewiduje konieczność organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej z powodu zdiagnozowania u nich specjalnych potrzeb edukacyjnych. W tym miejscu warto zauważyć, że pomimo funkcjonowania w polskiej literaturze naukowej pojęcia „uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi” nie zostało ono usankcjonowane w zapisach prawa oświatowego. Tylko w rozporządzeniu o pomocy psychologiczno-pedagogicznej⁵ wylicza się grupy uczniów, którym organizuje się wsparcie i pomoc w zakresie specjalnych potrzeb edukacyjnych. Stąd w rozważaniach o polityce oświatowej, zawartych w niniejszym tomie, skupiono się na szerszym problemie nie tylko dotyczącym grupy uczniów z niepełnosprawnością.

Mam nadzieję, że rozważania podjęte przez Autorów w prezentowanym tomie staną się kolejnym impulsem do projektowania odpowiedzialnych i trafnych analiz obecnej polityki oświatowej ukierunkowanej na uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Będą też stanowiły „podwaliny” dla pożądaných, a nie pozorowanych, zmian w kształceniu specjalnym.

Beata Jachimczak
Redaktor tomu

---

⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, Dz. U. z dnia 7 maja 2013 r.